

Curentul literar paradoxist

Florin Vasiliu

○ În anii '80 a apărut pe meleagurile Olteniei manifestul unei mișcări literare noi, paradoxismul. Întemeietorul acesteia este matematicianul **Florentin Smarandache**, fugit în SUA, cu doi ani înainte de răsturnarea regimului totalitarist din România. ○ În ce constă Mișcarea Paradoxistă? A face tabula rasa din toată literatura de până la paradoxism, a considera nonliteratura ca literatură, a compune non-poeme, non-teatru, non-roman, deci tot non-literatură, literatura fiind eliberată de orice tiranie: de rimă, de ritm, de figuri de stil, chiar și de cuvinte, cultivându-se stilul non-stil, poemul fără versuri, chiar fără cuvinte, numai cu desene, forme geometrice, litere sau cifre, semne de punctuație sau tot felul de alte semne scoase din calculator și puse brambura pe foaia albă de hârtie, sau mai simplu, sub înfățișarea unor file absolut albe sau absolut negre, sau dacă se scrie totuși, să se folosească non-inteligibilul, paralingvisticul, trivialul, electronicul, să se facă literatură din orice, chiar din nimic.○

FLORIN VASILIU,
PARADOX ÎN LITERATURĂ (București: 1999), pp.330 -345

1. Paradoxismul

În anii '80 a apărut pe meleagurile Olteniei manifestul unei mișcări literare noi, paradoxismul. Întemeietorul acesteia este matematicianul **Florentin Smarandache**, fugit în SUA, cu doi ani înainte de răsturnarea regimului totalitarist din România. Profesor la Universitatea din New Mexico, autor al unei "funcții Smarandache" și a numeroase lucrări de specialitate, Florentin Smarandache este autorul a peste douăzeci de volume de poezie, teatru, roman, jurnal, poeme într-un vers, haiku. În ce constă Mișcarea Paradoxistă? A face tabula rasa din toată literatura de până la paradoxism, a considera nonliteratura ca literatură, a compune non-poeme, non-teatru, non-roman, deci tot non-literatură, literatură fiind eliberată de orice tiranie: de rimă, de ritm, de figuri de stil, chiar și de cuvinte, cultivându-se stilul non-stil, poemul fără versuri, chiar fără cuvinte, numai cu desene, forme geometrice, litere sau cifre, semne de punctuație sau tot felul de alte semne scoase din calculator și puse brambura pe foaia albă de hârtie, sau mai simplu, sub înfățișarea unor file absolut albe sau absolut negre, sau dacă se scrie totuși, să se folosească non-inteligibilul, paralingvisticul, trivialul, electronicul, să se facă literatură din orice, chiar din nimic.

Paradoximul are legile sale create de Florentin Smarandache:

1. Orice fenomen are o semnificație / Și o nesemnificație.
2. Orice lucru are o valoare / Și o nonvaloare.
3. Sensul / Are un non-sens.
4. Non-sensul / Are un sens.
5. Paradoxul 1: Totul este "a", / Chiar și Non-a!
6. Paradoxul 2: Totul este "Non-a", / Chiar și "a"!
7. Paradoxul 3: Nimic nu-i "a", / Nici chiar "a"!

(Aceste trei paradoxuri sunt echivalente)

Prin substituirea lui "a" cu un atribut corespunzător și, evident, "Non-a" cu antonimul acestuia, se obțin interesante cazuri particulare.

De exemplu:

Totul este posibil, / Chiar și imposibilul! (=deviza paradoxismului)

Toți sunt absenți, / Chiar și cei prezenți (=nimeni nu acordă vreo atenție mitingului).

Totul este relativ, / Chiar și Teoria relativității (și, într-adevăr se descoperă că viteza luminii nu mai este o barieră în univers, deci că Einstein s-a înșelat).

Nimic ne este perfect / Nici chiar perfectul!

Din acest scurt inventar al paradoxismului se poate observa că, la ceea ce recurge de fapt noua mișcare este mai curând o NEGAȚIE, un curent, sau o mișcare a lui NON, decât a paradoxului. Desigur că paradoxul are un loc deosebit în rosturile mișcării, chiar pe acela care să îndreptățească termenul de paradox. Este și ceea ce îi explicam - la domiciliul meu - colegului mai tânăr Florentin Smarandache, expunându-i pe scurt istoricul paradoxului și descriindu-i câteva din aporiile școlii eleate, ale celei megarice, insolubilia Evului Mediu precum și unele paradoxuri din știință. "Scriți o carte despre toate acestea și o publicăm în State!" mi-a propus invitatul meu. În prezent se poate spune că Mișcarea Paradoxistă se bazează pe cinci lucrări programatice apărute în cursul a patru ani: **Le paradoxisme: un nouveau mouvement littéraire** (Florentin Smarandache), **Mișcarea Literară Paradoxistă / The Paradoxist Literary Movement** (Constantin M. Popa), **Anthology of The Paradoxist Literary Movement** (J.M. Levenard, I. Rotaru, A. Skemer), **Paradoxim's Main Roots** (Florin Vasiliu) și **Estetica Paradoxismului** (Titu Popescu).

Este paradoxismul o încercare hazardată? Cărțile de mai sus, autorii lor, fiecare în maniera sa proprie, încearcă să răspundă la această întrebare. Răspunsul, chiar de la primele două cărți, aduce clarificări în zona acestei forme de avangardism, iar pe măsură ce cititorul înaintază în lectură și cu celelalte trei cărți are suficiente elemente, chiar contradictorii - spre exemplu pledoariile prof. Ion

Rotaru față în față cu referatul lui Marian Barbu din cea de a treia lucrare, ca și lucrarea lui Florin Vasiliu, de fundamentare științifică a noului curent, în complementaritate cu întemeierea estetică a curentului, făcută cu un spirit doct și de înaltă ținută, de către omul de cultură și redactorul șef al prestigiosului cotidian **Curentul** de la Munchen, Titu Popescu. La toate acestea am adăuga și un argument general al lui Einstein:

"Dacă nu păcătuiești împotriva rațiunii, în general, nu poți ajunge la nimic". Desigur, că în paradox există și un dram de rațiune. Dar scriitorul trebuie să fie prezent și cu un dram de "nebunie", să știe să mânuiască și să folosească și zona irațională a lumii și a vieții. Se spune că este nevoie de irațional chiar pentru a înțelege natura. Florentin Smarandache este mai tranșant: "Totul este posibil, chiar imposibilul".

Vom analiza în ce urmează, pe rând, cele cinci lucrări, precum și câteva din lucrările literare ale lui Florentin Smarandache, în directă legătură cu acest curent "nou".

2. Le paradoxisme: un nouveau mouvement littéraire.

Volumul de poezii, scris în limba franceză, cu excepția primului poem - poem franco-român - cuprinde cinci secțiuni, pe care le vom menționa în limba română: **Poezia a murit, trăiască poezii!**, care cuprinde unsprezece poeme, **Grapho-poeme**, conținând tot unsprezece piese, **Patru super-poeme**, **Poeme în pirico-ssanoglais** cu tot unsprezece piese, cincisprezece **Poeme desenate**, **Poeme-bruioane** având opt piese, **Douăzeci și una de poeme fără poeme** și încă **Șapte poeme fără poeme**.

Poeme lizibile în sens literar sunt cele din primul ciclu, din care cităm poemul **Parce que...**: "Ciel n'est plus ciel / parce qu'il / a trop d'étoiles, / ciel est ciel / parce qu'il a un seul soleil"

Restul paginilor volumului cuprind grafo-poeme sau poeme

în piricossanglais, formate din linii, pătrățele, zero-uri, respectiv litere ale alfabetului, cifre, litere amestecate cu cifre, semne și accente, ecuații etc., ultimele în limba vorbită de un singur francez, iar celelalte secțiuni cu desene, decupări din ziare aranjate în pagină aleatoriu, sau mai șocant pagini complet negre sau complet albe. Desigur asemenea "literatură" poate fi "gustată" o singură dată, ca în celebra glumă de la radio Erevan, unde postul de radio întrebă dacă mașina Ceaika, cel mai bun automobil din lume, poate lua o curbă cu 120 km/oră, răspunsul a fost: "Da, stimați tovarăși, dar numai o singură dată". Exact acum când introduc pe computer acest text, sunt în prima zi de Paști (1999) aud din camera alăturată, în limba franceză, la un post TV, o secvență de film, în care un personaj anunță concurenților nu știu de la care firmă, rezultatele testului susținut: "Cei care au răspuns bine la chestiunile din test pot pleca și cei ce au răspuns greșit sunt declarați buni".

18.3. Mișcarea literară paradoxistă

Criticul Constantin M. Popa scrie patru eseuri: Ce este paradoxismul?, Tradiția paradoxismului, Mecanismele paradoxului și Un francțiror paradoxist. În primul eseu redă câteva idei și anume: "paradoxul (este) o formă penetrantă de cunoaștere" asemenea aserțiunii lui Alexandru Paleologu: "Paradoxul e o alarmă a inteligenței, un contact inedit cu adevărul"; avangardele reprezentate la noi de valori precum Urmuz, Tristan Tzara, Ion Vinea, Geo Bogza, B.Fundoianu au răsturnat tradițiile; în peisajul complex al postmodernismului, mișcarea paradoxistă, al cărui promotor este poetul Florentin Smarandache reprezintă o "deschidere către altă reprezentare a actului scriiturii"; paradoxismul nu caută distrugerea literaturii, ci este o literatură care a ales din toate prefixele posibile pe **non**, care de altfel stă în fruntea titlului "Manifestului nonconformist" publicat în volumul **Le sens du non-sens**, că estetica acestui **nu / da** este în esență emblema incontestabilă a paradoxismului.

Interesante sunt și celelalte eseuri. Dar ne-am oprit asupra titlului *Mecanisme paradoxului*, din care redăm două paragrafe de la început.

"Trebuie spus, de la început, că paradoxismul nu se subsumează unei atitudini ludice, deși focul reprezintă formula magică a trecerii «din regnul necesității în cel al libertății» (G.Liiceanu, **Preliminarii la o înțelegere a demnității jocului în lumea culturii**, prefață la J.Huizinga, **Homo ludens**, Univers, '77. p.19). Odată cu deplasarea accentului de pe mimesis pe poiesis, conștiința creatoare, prin discurs, își afirmă în mod clar libertatea nu numai față de realitatea imediată, ci chiar față de realitatea cuvintelor. Orice experiență-limită, așa cum este paradoxismul, radicalizează o îndelungată tradiție în numele totalei eliberări a spiritului, prin jocul poeziei resimțit ca restaurare a unui univers în care esența umană se poate regăsi. «Am venit în America să reconstruiesc Statuia Libertății», declară șeful școlii paradoxiste, Florentin Smarandache. Să fie doar o binefăcătoare utopie a absolutei disponibilități a limbajului?

Pentru a aprecia gravitatea jocului înțeles ca remodelare a lumii, să ne reamintim *Necuvintele* lui Nichita Stănescu, poetul care trânteste ușa în fața pozitivismului și a conformismului: "Matematica s-o fi scriind cu cifre, / dar poezia nu se scrie cu cuvinte, / Cucurigu!"

În continuare eseistul arată instrumentele cu care operează poetul: dinamitarea expresiilor consacrate, folosirea deturnărilor gramaticale, inventarea de noi cuvinte (trimbulând) etc.

4. Anthology of The Paradoxist Literary Movement

Antologia cuprinde câteva eseuri pure, recenzii despre cărțile sale și o șumedenie de scrisori-eseistice. Remarcăm studiul *Un logos ascuns-paradoxismul* (însemnări de dicționar) al lui Marian Barbu (p. 150), care trece dincolo de dimensiunile avangardei, unde s-a

oprit Constantin M. Popa și aduce în discuție socialul și politicul. El afirmă: "În mai puțin de cincizeci de ani s-au produs două războaie mondiale, a fost inventată și experimentată bomba atomică, s-au înregistrat cele mai uriașe realizări electronice și electrotehnice, omul a fost plasat în spațiu, cosmosul a devenit nu atât un teritoriu de meditație, cât de studiu. Îmi place să cred că visul însuși în aceste coordonate este constrâns să-și reazeze aripa zborului din cuvânt. Paradoxismul tocmai aici se află: la încheietura unghiulară a constrângerii dintre concretul existențial și locul comun al cosmicului. Sintaxa poeziei paradoxistice rămâne astfel invulnerabilă".

Optimismului discursului de mai sus i se opune punctul de vedere ferm și tranșant al profesorului Ion Rotaru de la Universitatea din București, dintr-o scrisoare-eseu: "De altă parte, însă, dacă stau să mă gândesc, cu al d-tale The Paradoxist Literary Movement (zi-i cum vrei, liber ești) te afli într-o foarte specifică tradiție românească. Noi românii am tot negat mereu, pe tot lungul parcurs al istoriei. Alexandru cel Bun a "negat" tăind pe adversari ca să apuce tronul, fiii lui s-au negat reciproc (ba tăindu-și câte o mână, ba scoțându-și câte un ochi, până la urmă "tăindu-se" de tot, ei și fiii lor), Bogdan a "tăiat" pe frate-su (alți urmași ai lui Alexandru), pe Bogdan l-a tăiat frate-su Aron, pe Aron l-a tăiat fiul lui Bogdan, Ștefan (cel Mare zis), care Ștefan, spre a se menține în tron 47 de ani a tăiat cel mai vârtos... Dar despre Mihai cel Mare, ca să nu mai vorbesc de vremurile fanariote, foarte asemănătoare cu ceea ce se vede azi? PIATRĂ PESTE PIATRĂ N-AM LĂSAT. NIMIC TRAINIC N-AM ZIDIT. AM TOT NEGAT. DE ACEEA CIVILIZAȚIA NOASTRĂ E FĂCUTĂ DIN PULBERE ȘI DIN FAIANȚĂ. Așa și cu mișcarea de avangardă, cu care am uimit Europa, "pentru ca să stea țintită cu ochii asupra noastră; pentru ca, mă înțelegi, din cauza zguduirilor și a ideilor subversive, vreau să zic într-o privință Poporul Țaaaara..." etc., vorbele sunt ale lui Farfuridi... Ași, iartă-mă, Mișcarea, "movementul" olteano-vâlcean din Arizona. Ce capodopere (în afară de Urmuz?!) - bietul Urmuz! - a dat avangarda românească interbelică? Niciuna! Ce capodopere va da Movementul olteano-vâlceano-arizonesc? Pot să-ți spun de pe acum, cu maximă siguranță: Niciuna!"

5. Paradoxism's Main Roots.

Cartea s-a născut așa cum am menționat mai sus în urma unei discuții cu Florentin Smarandache, la locuința mea. Eram hotărât să dau curentului paradoxist o bază, un fundament, pentru că personal consideram că acest curent literar se va pierde în marea de curente ale postmodernismului, dacă nu se va arăta ce este paradoxul, cum a evoluat conceptul, cum este înțeles în diferite epoci, la diferite popoare. Lucrarea era scrisă pentru un cititor american, așa cum s-a vrut. A fost tradusă în limba engleză și cuprinde 12 capitole: evoluția paradoxului în timp, paradoxul în antichitate, în Evul Mediu în știință, paradoxurile logico-matematice, în științele moderne, paradoxul între ființa umană și limbaj, paradoxul în India antică, în China antică, în Japonia, paradoxul în literatură. A apărut în anul 1994 la Phoenix în SUA. A intrat în numeroase biblioteci și în cea a Congresului american și a cunoscut multe recenzii, fiind citată de reviste de prestigiu din Europa și America. Am lucrat și la o variantă pentru România, care a devenit **Sfidarea paradoxului**, apărută peste patru ani. Mi-am dat seama că lucrarea cerea o alta care să dezvolte legătura dintre paradox și literatură. O va face omul de cultură Titu Popescu, redactorul șef al ziarului **Curentul** din Munchen, într-o modalitate pe care o vom prezenta imediat.

6. Estetica paradoxismului

Dacă preocupările mele au constat în a studia domeniul logico-matematic pentru a înțelege paradoxul, abordând problematica spinoasă a legăturii lui cu literatura abia în ultimii ani, Titu Popescu și-a concentrat atenția asupra operei lui Florentin Smarandache. A elaborat un studiu pe 140 pagini de un nivel de care nu s-a bucurat nici Eminescu nici Arghezi la începuturile lor. Afirm aceasta pentru că Florentin Smarandache este un talent deosebit, el și-a scris doar exercițiile de scriere până în prezent, dar opera lui cea mare este deocamdată în creierul său.

Studiul lui Titu Popescu nu poate fi rezumat în câteva rânduri. Autorul, folosind repere de referință în subiect, ilustrate de nume precum Solomon Marcus, Stephan Lupasco, Nicolai Hartman, Tudor Vianu, Roland Barthes, Emil Cioran, Ion Rotaru, Constantin M. Popa pleacă de la literatura paradoxului ajungând la paradoxism, cu deviza sa "Totul este posibil, chiar imposibilul". Autorul analizează asemănările și delimitările paradoxismului față de celelalte avangarde, filiațiile cu postmodernismul, argumentele care conferă curentului paradoxist statutul de întemeiere, demonstrând că Nichita Stănescu este un înainte-mergător, Bacovia - pe baza unei aserțiuni a lui Nicolae Manolescu - primul antipoet, glosând pe sufixul non, apelând la Emil Cioran - "Nu se poate construi nimic fără negație" - și nu fără referiri la punctul de vedere al istoricului literar Ion Rotaru, despre care am prezentat un citat mai înainte. Capitolele lucrării lui Titu Popescu sunt o lecție pertinentă de modul cum trebuie analizat un curent literar care, în prezent, este reprezentat mai curând de o personalitate decât de un grup de prozești de valoare egală cu întemeietorul lui, și care să-i legitimeze statutul pe care și-l revendică printr-un manifest pro.

7. Lucrările lui Florentin Smarandache

În intervalul de timp '83-'98 profesorul de liceu F. Smarandache publică poezie - poeme într-un vers, haiku, poezie clasică -, roman teatru, eseu. Începutul activității lui literare se identifică cu manifestul noului curent din care înțelegem că paradoxismul acceptă orice îndrăzneală: anti-literatura și literatura ei, forme fixe, flexibile sau fața vie a morții, stilul non-stilul, poeme fără versuri (pentru că poem nu înseamnă cuvinte), poeme mute cu voce tare, poeme fără poeme (pentru că noțiunea de poem nu se potrivește cu nici o definiție găsită în dicționare sau în enciclopedii), poeme care există prin absența lor, literatură postbelică: pagini pline de banalitate și non-

poezie, versuri supralingvistice: grafică, desene, versuri non-cuvânt și non-poziție, limbă neînteligibilă inteligibilă (...), să faci literatură din orice, să faci literatură din nimic.

Prima sa lucrare este **Fugit... Jurnal de lagăr din Turcia**, despre care catalogul de cărți al Editurii Victor Frunză din anul 1994 scrie: "Tânărul scriitor F.S. a fugit din țară din cu totul alte motive decât cele ale altora: pentru a-și împlini idealul de a deveni scriitor, întrucât acasă i s-a refuzat sistematic publicarea. A trebuit să treacă prin purgatoriul lagărelor de refugiați pentru a i se împlini idealul, asemenea unui paradox: cea dintâi carte de proporții îi apare totuși în patrie. Cititorii vor avea pe parcursul lecturii nu puține elemente de șoc, prin ineditul problemelor de viață și nu în ultimul rând prin limbajul uneori "scăpat", el însuși corespunzător vieții unor oameni ai nimănui".

După lagărul din Turcia, ajunge în SUA, unde după doi ani de luptă pentru a se adapta și încadra în viața Noului Continent, publică volumul **America, paradisul diavolului**. "28.05.1990. (...) S.U.A. nu-i imaginea din filme / din muzică / din romane și povestiri. / Aici acționează legea celui mai puternic (= bogat). Micul e strivit. Cum nu cunosc nici o meserie tehnică ori practică, ce voi ajunge eu? Spălător de WC-uri! Dar nu-mi convine, vere!" Florentin Smarandache își fixează în acest jurnal, viața sa de emigrant, zi cu zi, din 29.03.1990 până în 09.09.1991. Este deschis, sincer, cinstit până la inocență, scriitură șocantă, limbaj frust: "18.06.1990 (...) Excrocii umbă pe toate drumurile prin SUA, în plină lege; trebuie să fii foarte atent ce semnezi, ce contracte închei, fiindcă dintr-o întorsătură de condei rămâi cu buzunarele goale. Emigranții dau prosperitate acestei țări de drogați anormali și femei ușoare. Altfel s-ar duce dracu! Nu-i mai satură Dumnezeu de bani pe americanii ăștia. Indiferent câți ar avea, se plâng că n-au. Vor mai mulți, mai mulți. Toți se visează milionari. «Goana după aur ». Am întreat-o pe Deborah:

- Păi tu când mai trăiești, când mai iubești dacă tot timpul muncești și te gândești numai la dolari?

Mănâncă ca vacile, bagă-n ei ca-n spitalul Fundeni, d-ai sunt așa umflați, bivoli, n-am văzut în Europa atâta grăsime! ăștia-s animale de oameni, balene!"

Din volumul **Prin tunele de cuvinte**, cu poeme într-un vers:

Miorița

Coboară ciobanii la șes direct din baladă

Miorițele

Sună din tălângi odele limbii române

Lumină interioară

De parcă ombilicul mi-este legat de soare

Primăvara III

Ne ia ușor Zefirul pe ascuțite coarne

Primăvara IV

Blajini cocori aduc pe aripă căldura

Bradul

Licențiat în drept, cu fruntea în țării

Policromie

Culorile au adormit uitate în petale

Artă poetică

Cu cifre și pătrate vâslesc hoinar pe străzi

Din **Distihurile paradoxiste**:

Parafrazări de clișee: "Omul potrivit / La locul nepotrivit" = infractor.

Parodieri: proverbul popular "Vorbești de lup și lupul la ușă" devine, prin substituție ironică: "Vorbești de lup / Și porcul la ușă" = coincidență.

Perpetuum mobile: Într-o stabilă / Instabilitate.

Ateu: Credincios / În necredința sa.

Carte cu poze: Pentru cititorii / Care nu citesc.

Tratat: Consens / La nonsens.

Maestru: Demonstrează o mare știință / În artă.

Anarhie: Doctrină/Contra doctrinelor.

Euforie: Beau până / Cade nevastă-mea sub masă.

Geometrie noneuclediană: Cel mai scurt drum dintre două puncte / Este drumul nedrept.

Permutarea părților întregului:

Se face frate cu lacu / până trece dracul.

Ciocanul / Își laudă țiganul.

Bate caldul / Cât e fier.
Câine bun / În burduf de brânză.
Darul de dinți / Nu se caută-n cal.

Haiku-uri din volumul Clopotul tăcerii:

"Fragezi ghiociei / trag de sub zăpadă / primăvara"
"Izbucnesc salcâmi / în hohote / de muguri"
"Pe margine/ plopii cară în spate/ poteci"
"Printre fulgi de soare / zâmbetul știrb / al unui copil"
"Afinii-și pleacă / la pământ / capul greu de somn"
"Zăresc țărani / în carul cel lung și mare / al cerului"
"Un felinar aprins / dă cu lumina / de gard"
"În vârful norilor / bătrâna lună / cu cearcăne de noapte"
"Rege pe străzi / Crivățul / cu buzunarele goale"
"La fereastră / lumina atârnă greu / de veioză"

Din volumul Nonroman:

"Roman al posibilității unei lumi de a fi imposibile" cum își explică în prima pagină "neromanul nevieții" din Wodania, țară condusă de Hon Hyn, care experimentează o nouă orânduire, superioară din punct de vedere irațional Utopiei lui Thomas Morus, pe o bază a egalității neegale pentru că repartitia produselor sociale este prevăzută după muncă și nevoi de toaletă, cu multilaterală dezvoltare a supunerii oarbe a individului la regimul fonfoist, elaborarea de proiecte fictive asupra realităților viitoare, cu forța exemplului personal în abținerea de la bunuri materiale care aparțin Wodaniei și nu locuitorilor ei, desființarea oricăror forme de proprietate ("totul aparține nimănui", respectiv "fiecăruia îi aparține nimic", Bagaraabrutus) principiu împins de Hon Hyn la extrema omul ca animal nu aparține sie însuși ci celorlalți, încălcarea legilor naturii de către aparatul fonfoist, exproprierea țăranilor expropriati, acumularea în toate sferile economiei naționale de penurii fundamentale, răspândirea stoicismului și ascetismului la păturile plebeiene, reducerea totală a consumului și dezvoltarea producției de dragul producției, încurajarea conspirației contra conspiratorilor, etc. etc.

Din volumul **Exist împotriva mea! / I am against myself!**:

"Un drog necesar"

"Ce mai e nou? Vechiul"

"Se practică moda retro"

"O finlandeză face gimnastică suedeză"

"Două elvețiene au părării mexicane"

"Trei francezi poartă blugi italieni"

"Eu în România vreau să descopăr America"

"De surmenare, mă podidește pe nas sângele cal"

"Dar îl tratez cu sânge rece"

"Ascult frunzele atârinate pe ram și lupta lor pentru neatârnaire"

"Literatura este un drog necesar"

"Literatura te sensibilizează. Dar cât de necesar?"

În volumul **Metaistorie**, Doris, București, '93, sunt publicate trei piese de teatru, **Formarea omului nou**, **O lume întoarsă pe dos** și **Patria de animale**, formând o trilogie dramatică. "Sunt în această piesă - este vorba de ultima - momente cutremurătoare. Dramaturgul ajunge la un fel de esență a teatrului printr-un paradox; se dispensează de cuvântul rostit și reține doar gestul actorului. Mostruoșitatea și grotescul se realizează prin formula adoptată de dramaturg, formulă pe care o salutăm cu satisfacție", precizează dramaturgul Dan Tărchilă.

Există un destin al paradoxismului de a fi fost inițiat de un matematician și poet român, care mai are meritul de a se fi desprins cu propriile resurse și mijloace dintr-un univers pervers, părăsindu-și țara, nemaiașteptând salvarea națională dela sfârșitul deceniului trecut. Florentin Smarandache cumulase în spiritul său forța de răzvrătire contra acestei lumi părăsite și care este ilustrată în bună parte în opera sa. Florentin Smarandache este un poet matematician, care a învățat să-și cugete viața pe care o trăiește, foarte atent la filele ei, dar puțin matematizat, folosind semnele algebrice pentru orice reflecție, fiecare lucru trecând prin hermeneutica lui + sau - , un condei bine ținut în mână, un acrobat al frazei și al versului, totul fiind concomitent dihotomic - superstiția legii binomiale - adevărul

fiind și în *da* și în *non*, de unde un pasionat al jocurilor de spirit, el însuși un spirit controversat, academist până la grotesc, grav până la deriziune, sublim până la comun, nu un inegal, ci un spirit al unui evantai larg de stări contradictorii programate și controlate, împletite cu un talent de la care nimic nu poate să ne surprindă.

8. Un punct de vedere privind Mișcarea Literară Paradoxistă.

Mișcarea Literară Paradoxistă își are izvorul în Manifestul publicat în anul 1993, din ale căror idei de bază am prezentat câteva la începutul prelegerii: "Mai mult valorează o carte cu paginile albe, decât una care nu spune nimic. / Nu-mi impuneți reguli literare / Îmi permit orice îndrăzneală: antiliteratura și literatura sa, stilul non-stilului, poeme fără versuri / Traducerea imposibilului în posibil sau transformarea anomalului în normal... / Pentru că arta nu este pentru minte ci pentru sentimente. / Pentru că arta este și pentru minte. / Încercați a interpreta ceea ce nu se poate interpreta! / Imaginația dumneavoastră poate înflori ca un cactus în deșert".

Nu poate să surprindă nimic din cele de mai sus dacă deslușim în spatele acestor "non-sens"-uri, sensul incifrat al unui destin răvășit, "alungat" dintr-un univers absurd într-un "afară de-afară" pustiu, fără orizonturi și cer. Acolo unde zei supremi și demiurghi sunt Negația și Paradoxul.

Ideile manifestului său exprimă cu prioritate NEGAREA și din acest punct de vedere paradoxismul are ca substrat ideatic, teze și concepții vecine cu acelea ale avangardei. Suprerealismul bunăoară, ce și-a tras sevele din cubismul lui Pablo Picasso și George Braque, din cultul inconștienței creatoare a futurismului lui Marinetti, Hlebnicov și G.Govoni, din negarea oricărei legături între gândire și expresie, teză susținută de dadaști în frunte cu românul Tristan Tzara și R.Huelsenbeck, ce semnifică de fapt un nihilism modern, ce practică consecvent "automatismul psihic și dicteul gândirii în absența oricărui control al gândirii" (Jaques Gaucheron).

Acest curent, afirmat la începutul veacului prin André Breton - cu manifestele sale, mai ales și cu strălucitoare figuri, precum Robert Desnos, Antonin Artaud, Louis Aragon și Paul Eluard, va avea un ecou puternic peste tot în lume, izvodind curente, școli fără vreo adeziune la vreun catehism poetic. Eco-ul său în România va fi printre poeți precum Ilarie Voronca, C. Nisipeanu, Miron Radu Paraschivescu, B. Fundoianu, Ion Vinea, Sașa Pană, Geo Bogza și alții.

După ultimul mare război, occidentul este asaltat de neoavangardă, de postmodernism - ceea ce este un paradox - experimentalism, cu numeroasele sale școli noi precum letrismul lui Isidor Isou - iarăși un român - neodada și altele. În România nu lipsește echipa de poeți ai acestor noi curente: Gherasim Luca, Trost - creatorul oniromanciei - Paul Păun, Ion Caraion, Virgil Teodorescu sunt numai câțiva dintre mulți cei care se vor găsi pe baricadele noii poezii. Aurel Dragoș Munteanu va scrie în acest sens că "Față de marile centre din lume, Bucureștiul este, după 1945, cel mai fecund în experiențe artistice și, aș îndrăzni să spun, cel mai ortodox".

Dar revenind la paradoxism și la termenul NON întâlnit în Manifestul mișcării și în scrierile fondatorului acesteia, observăm că această negație este întâlnită la majoritatea curentelor literare moderne. Florentin Smarandache însă și-a revendicat în titulatura mișcării sale emblematicul PARADOXISM, voind a arăta că, de fapt, școala sa se bazează pe paradox și că NON-ul folosit ne-ar trimite la principiul noncontradicției, pe care îl încalcă. Chiar în "Manifestul nonconformist", publicat în volumul de poeme **Le sens du non sens** ('93), Florentin Smarandache expune câteva din mecanismele paradoxului: contradicții excesive, antiteze puternice, expresii figurate interpretate în sens propriu, transformări semantice, comparații contrariante etc. După cum se vede din arsenalul mijloacelor poetice enunțate, paradoxismul nu pune pedala pe negare ci pe antiteză, antinomie, contradictoriu, paradox. Așa cum se exprimă în poezia sa: "...Sunt străzile pline de goale/ Și viața este moarte// Eu sunt stăpânul a tot / ce nu există. / Trăiesc în afara mea // Vântul trage iarba / de chică / Pe lada de gunoi / ploaia e pisică / / Dau la spălat câteva versuri sordide // Această vreme este nevreimea

mea" (**De culoarea plânsului**). Pentru că pentru Florentin Smarandache "...Poemele aceste / înalte cât visul / cu trupul / verde precum viața, / cu ochii / albi cum este speranța / și negri precum jalea, / din slova / dulce cât iubirea / și amară ca dragostea /... "**(Dincolo de cuvânt)**"...versuri albastre ca ora / și moi de timiditate, / de liniște atacate / și de strigăt biruite, / cu murmuri albe / de izvoare / sau funingine de noapte" (**Înainte de cuvânt**), sunt versuri care se pot constitui drept epitaforă pentru paradoxism, așa cum "De la musique avant tout chose" a lui Verlaine era cântecul de naștere al simbolismului.

Referindu-se la mișcarea literară paradoxistă criticul literar Constantin M. Popa reconfirmă posibilitatea largirii literaturii prin concepte antinomice și paradoxale. "Paradoxismul nu caută distrugerea literaturii. El este interesat de găsirea unei noi practici scripturale, eficiente și tensionate, conservând energia rezultată din ciocnirea între câmpuri semantice opuse. Impactul va fi întotdeauna imprevizibil (...) Paradigma negării devine obiect literar pentru că totul recade în literatură. Este un paradox inevitabil..." Paradoxul este deci "...credința că în spațiul poemului poate intra orice (...) o literatură care se «șterge» pe măsură ce se scrie (...) paradoxistii exprimând cu luciditate consecințele tragice ale discriminării limbajului".

Că așa este realitatea o dovedește modul cum a fost percepută mișcarea la factori responsabili din lumea literară. Bunăoară, Claude Roy scrie în revista Noreal: "Filiația cu suprealismul frapează de la început - moștenire de la Prévert mai mult decât de la Breton. Dar nu e decât un aer de familie. Aici, jocul constă în a demonstra magicul și a stimula cuvintele în toate sensurile lor. Astfel «acordul semantic a produs un dezacord» și «echipajul a pierdut Nordul, navigând către Sud»".

Că paradoxismul există ca filon literar distinct în învălmășagul de curente literare ale avangardei, o demonstrează existența unui "paradoxism" avant la lettre, reprezentat la noi prin Urmuz, Mihail Cozma (Claude Sernet), prieten cu Marinetti, Geo Bogza, Tașcu Gheorghiu, Gellu Naum, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Leonid Dimov, Vintilă Ivănceanu, Emil Brumaru și alții.

Arătam undeva în cursul acestor pagini că paradoxul este prezent de la Homer la Shakespeare și de la acesta la Borges. Aceasta nu înseamnă că toată literatura este plină de paradox, și în plus, că ar aparține **curentului paradoxist** avant la lettre. Mai întâi pentru că nu orice creație a literaturii în care este prezent paradoxul este **a fortiori** o lucrare aparținătoare paradoxismului. Și aceasta pentru că ceea ce revendică paradoxismul - prin manifestul său - este cu totul specific, și deci reprezintă numai o parte din literatură în general și de asemenea numai o parte din literatura pe bază de paradox în special. De altfel nici paradoxismul nu poate revendica pe vreun scriitor ca atare decât în măsura în care opera sa se suprapune cu preceptele mișcării.

Și o ultimă problemă. Florentin Smarandache nu a pornit la drum doar cu un titlu de mișcare și cu un manifest. El aduce în patrimoniul mișcării, dintru început trei volume de poezie, un volum de haiku, un volum de poeme într-un vers, un nonroman, piese de teatru. Membrii români ai curentului au adăugat patru cărți de teorie a paradoxului și paradoxismului, rezumate în această prelegere. În rest nimic. O dovadă privind rezultatele mișcării pe durata scursă de la apariția sa, ar constitui-o publicarea unei antologii cu texte din autorii membri ai mișcării, care să nu aibă însă tendința manifestată în aceea existentă, plină cu scrisori ale multor personalități din țară și de pe glob adresate lui Florentin Smarandache.

Și pentru că am atins subiectul temeiului existenței școlii paradoxiste, trebuie spus că dacă paradoxul se regăsește oriunde în genurile literaturii, peste tot în operele literare, paradoxistii trebuie să încerce să realizeze un spațiu literar propriu, bazat pe paradox, în care paradoxul nu este mijloc, un instrument de lucru, ci tema centrală a operei, literatura neîncetând să rămână în drepturile ei. Paradoxismul trebuie să-și găsească matca, în direcția cultivării unei literaturi în spiritul paradoxului, a explorării zonelor sale virgine, a distilării esențelor din materialul contradictoriului lumii și fenomenalității opozițiilor ei, a zonelor încă ascunse spiritului nostru, din stratul subconștientului a cutelor fine ale iraționalului, ambiguului, nedecisului, totul având ca finalitate să adauge literaturii o pagină proprie. Așa cum se manifestă în prezent, cu o voce

puternică, susținută de câteva spirite binevoitoare nu are decât același "viitor" pe care l-au cunoscut toate curente și școlile secolului al XX-lea. Cu excepția vocii fondatorului curentului paradoxist, care își are de acum un loc meritat în literatura noastră, chiar dacă în prezent, este încă puțin cunoscut, și mai puțin înțeles.

Este o încercare hazardată? Eugen Ionesco a dovedit că poate exista un teatru al absurdului. "Dacă nu păcătuiești împotriva rațiunii, în general, nu poți ajunge la nimic", mă repet amintind de spusa lui Einstein. Dramul de irațional controlat, de puțină "nebunie" pozitivă îl posedă Florentin Smarandache, la care se dublează, un talent literar deosebit și bateriile lui pline de visuri. De la el ne putem aștepta la mult. Se va dovedi că paradoxismul are viitor? Răspunsul nu-l poate da prezentul, mai ales că în probleme cum cea de nemurire literară este treaba viitorului. Un viitor cu rădăcinile într-un prezent în care luminăm și trecutul cu energia de care dispunem. Un viitor pe care îl pregătim în tineret, în biblioteci, fonoteci, videoteci, în câteva case memoriale și monumente, căci asta este tot ce rămâne. Și acestea bântuite de elementele fundamentale: focul, apa, pământul... și unul al omului, *ignoramus, ignorabimus*, al lui Raymond...